

Edebiyat bahçesinden bir meyve...

Ahmed PAK & Zeliha PAK

**HASBAHÇE'DEN
ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ**

Selam

Mekteb-i miftâh-ı Bismillah ile...

Zaman ırmağı “Ya Hak” diye akar durur. Türlü insan, türlü hikâye, türlü hayat, türlü ölüm, onun görkemli akışında birikir durur. Atasözleri ise bu birikimin içinde yuvalanan birer tomurcuktur. Duyguların rengine, dillerin sesine, beldelerin idrakine bürünür de görünürler. Onlarda çağların tecrübesini, milletlerin ortak kanaatini, hayat ilminin sâfî halini temaşa ederiz. Bundandır; her bir atasözü bir değerli maden, bir özge cevher, bir veciz hikmet taşır özünde.

Biz o madenin, o cevherin, o hikmetin peşine düşüp atasözlerimizi derlemeye çalıştık. Çoktular. Hiçbirinden vazgeçemezdik. Lakin zaman sınırlı, ömür bir ilmi ikmal etmek için az idi. Cümlesini bulup anlamaya, sindirip anlatmaya takatimiz yetmezdi. O yüzden bazısını seçmek istedik.

Seçtiğimiz atasözlerinin her birini ulaşılabildiğimiz tüm kaynaklardan okuduk, notlar aldık. Sonra her bir atasözümüz için taze bir sohbet bahsi açtık kendi aramızda. Dedelerimize, nenelerimize, anne babalarımıza, hocalarımıza, dostlarımıza sorduk onları. Konuştukça derinleşti. O derinliği kısaca ifade etmeye çalıştık biz de. Ortaya bu sözlük çıktı.

Sözlüğümüz, ağır ağır şekillenirken fark ettik ki bizim atasözlerimizin büyük çoğunluğu somut mekânların, nesnelere, yaşantıların ürünüydü. Atasözlerimizde dağ, ova, orman, dere, inek, tavuk, koyun, ağıl, çeşme vardı. Meslekler, kişiler, gereçler, işler, duruşlar, duyular gerçekti. Atalar nerede ne yaşıyorsa onu öz haline getirip öyle söylemişler sözü. Hayatın özünü damıtarak söze dönüştürmüşlerdi. Lakin biz bugün bambaşka mekânlarda, bambaşka nesnelere yaşıyorduk hayatı. Sürüden ayrılanı kurt kapardı. Onlar bunu bizzat yaşayıp gördüler de söylediler bize. Biz ise dağdan, otlaktan, sürüden, koyundan, kurttan, çobandan bîhaber yaşıyoruz bugün.

Bu durum, atasözlerimizi mecaz hale bürüyüvermişti usulca. “Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz.” sözü; özünde ince bir nasihati, zarif bir hikmeti taşısa da asıl gücünü ifade ettiği net hakikatten alıyordu. Bugün bu sözü süreç takibinin önemini anlatan motivasyon konuşmalarında kullanıyoruz.

Atasözlerinin mecazî kisveye bürünmesi hayatın olağan akışının bir sonucu elbette. Lakin bu durumun çocuklarımızı atalar sözünden uzak kıldığını da görmemiz gerekir. İçine düştüğümüz durumdan kurtulmak için atasözlerini çoktan seçmeli sınavlara konu etmek ise sorunu daha da derinleştiriyor. Yakîn ile tecrübe edilmemiş ilmi, teorik bir sınava malzeme etmek en hafif tabirle o ilme karşı soğukluk peyda eder. Oysa atasözlerinde sıcacık ibretler, salim hikmetler, zarif nasihatler var. Alıp anlamak, düşünüp kavramak, kulak verip dinlemek, yapıp yaşamak gerek onları.

Atasözlerimiz üzerine uzun uzadıya tahliller yapabiliriz, ilmî tasniflere girebiliriz, geçmişte yapılan çalışmalardan misaller sunabiliriz. Lakin sözlüğümüzün selam kısmı için şunca kelimeler kâfidir. Sözü, Levnî'nin o güzelim “Atalar Sözü Destanı”ndan birkaç dörteyle bağlayalım:

Tut atalar sözün kalbi selim ol
Gönülde gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğun tab'ı halim ol
Sert sirke kabına zarar demişler

Aldanma cihanın sakın varına
Bir nefesi verme cihan varına
Bugünkü işini koyma yarına
Yâr yıkıldığı gün tozar demişler

Bir mürşid-i kâmil bulmayanlara
Bin nasihatten ders almayanlara
Sözünün sübutu olmayanlara
Dipsiz kile bomboş ambar demişler

Ataların nasihati, gökkubbemizde çınlar durur. Kulak ve-
renler muhakkak bir şeyler bulur. O ki ibret olsun, hikmet
olsun, istikamet olsun cümlemize.

Vesselam.

Ahmed PAK & Zeliha PAK
Ümraniye 2022

Bu kitapta;

- 1011 adet atasözünü açıklamaya çalıştık.
- 57 adet atasözünü görsel hale getirdik.
- Atasözleri için özgün, net ve doyurucu izahlarda bulduk. Bazı atösözlerimizin kullanım alanları hakkında da bilgi verdik.
- Tek bir kaynağı, yaklaşımı, yargıyı esas almak yerine pek çok bilgi kaynağına, yöresel kullanıma, algılama tarzına kulak verdik.
- Atasözlerimizi seçerken hassas davrandık. Nezaket ve zerafet dairesi içerisinde itikadî süzgeçten geçirip mahsurlu olmayan atasözlerine yer verdik.
- Süreçte zorlansak da her bir atasözümüz için içimize sinen izahı bulana kadar titizlikle çalıştık. Doğru kelimeleri bir araya getirmek için gayret ettik.
- Değerlerimizi, gelecek nesillere aktarmayı murad ettik. Okuyan, faydalanan herkesten de hayır dua bekledik.

Hasbahçe'den

Atasözleri Sözlüğü

Aba altında er yatar.

Aba, kalın yün bir kumaştan dokunmuş, kalın bir üst giysidir. Soğuktan iyi korur ama gösterişli bir giyecek değildir. Kişi giydiği abayla yani giyeceklerle ölçülmez. Giysi eski püskü de olsa onu giyen yiğit biri olabilir. Bakarsın, takdire değer bir insandır.

Abanın kadri yağmurda bilinir.

Aba, kalın bir üst giysidir. Kadr ise kıymet, değer anlamına gelir. Bir şeyin gerçek değeri, ona ihtiyaç duyulduğunda ortaya çıkar.

Abdala “Kar yağıyor.” demişler; “Titremeye hazırım.” demiş.

Sıkıntıya hazır kimseler, zorluklar karşısında endişe duymazlar. Abdal: Derviş, kalender, kendini Allah’a adanmış, ona teslim olmuş, bu yolda çile çekmiş kimse, manasına gelse de, burada dilencilik ve çalgıcılık yapan bir Anadolu halkından olan kimseyi anlatır.

Acele eden çok yanılır.

Yapacağımız işlerde aceleci olmamak gerekir. Acele ederken düşünmeye fırsat kalmaz. Düşünmeden yapılan davranışlar, insanları yanıltabilir.

Acele ile menzil alınmaz.

Acelecilik, bir işi çabuk yapmaya çalışmaktır. Çabuk olayım derken yanlışlar yapabileceğimiz için ilerlemek mümkün olmaz.